

۲۳۱۴۴۷۱

طراحی معماری میان افزا در عرصه بناهای تاریخی ایران

www.ketab.ir

مؤلفان

فاطمه مهدیزاده سراج

ناهید طهماسبی بلداجی

سرشناسه	مهدی زاده سراج، فاطمه، ۱۳۴۲-
عنوان و نام پدیدآور	طراحی معماری میان‌افزا در عرصه بناهای تاریخی ایران/ مولفان فاطمه مهدی زاده سراج، ناهید طهماسبی بلداجی.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه علم و صنعت ایران، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	۲۸۴ ص.: مصور، جدول.
شابک	978-964-454-571-9
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	معماری - ایران Architecture -- Iran
	ساختمان‌های تاریخی - ایران Historic buildings -- Iran
موضوع	ایران - آثار تاریخی Iran -- Antiquities
شناسه افزوده	طهماسبی بلداجی، ناهید، ۱۳۴۸-
شناسه افزوده	دانشگاه علم و صنعت ایران
شناسه افزوده	Iran University of Science and Technology
رده بندی کنگره	NA1۴۸۰
رده بندی دیویی	۹۵۵/۷۲۰
شماره کتابشناسی ملی	۹۱۹۵۹۶۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیا

- مرکز انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران - تهران - نارمک صندوق پستی ۱۶۳-۱۶۷۶۵ تلفن: ۷۷۲۴۰۴۲۵ - دورنویس: ۷۷۲۴۰۲۲۵
  - فروشگاه: میدان رسالت - خیابان هنگام - خیابان دانشگاه علم و صنعت - دانشگاه علم و صنعت ایران - تلفن: ۷۷۲۴۰۳۸۳
- وب سایت: Publication.iust.ac.ir

نام کتاب: طراحی معماری میان‌افزا در عرصه بناهای تاریخی ایران
تالیف: فاطمه مهدی زاده سراج - ناهید طهماسبی بلداجی
چاپ اول: ۱۴۰۲
شمارگان: ۳۰۰ جلد
قیمت: ۲۰۰۰۰۰۰ ریال
شماره انتشارات: ۵۳۳
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران
* حق چاپ برای دانشگاه علم و صنعت ایران محفوظ است.

ISBN: 978-964-454-571-9

شابک: ۹-۵۷۱-۴۵۴-۹۶۴-۹۷۸

پیش در آمدی بر کتاب

شهرها به منزله تمامیتی زنده و پویا، دستخوش تغییر مداوم هستند. تداوم حیات بافت‌های تاریخی درون شهرها نیز در گرو توسعه آنهاست. باید دقت نمود که مداخلات ناصحیح و عدم رعایت اصول و ضوابط ساخت و ساز هماهنگ و متناسب، منجر به زدودن ارزش بناهای تاریخی نگردند. مداخله و تغییر در کالبد بناهای تاریخی و یا در عرصه و حریم آنها از مواردی است که همواره در جوامع و فرهنگ‌های مختلف مورد بحث بوده است و همین امر منجر به صدور بیانیه‌هایی توسط مجامع ملی و بین‌المللی در این خصوص شده است. عقاید صاحب‌نظران در این خصوص نیز متشکل از طیفی است که از یک سو به حداقل تغییر و نگاه موزه‌ای مشهور هستند و از دیگر سو به مداخله مؤثر و مناسب‌سازی حداکثری برای زندگی معاصر. واقعیت امر این است که در مورد اکثریت ابنیه تاریخی، عدم استفاده مفید در زندگی جاری، منجر به متروکه شدن و تخریب تدریجی خواهد شد. بهره‌گیری در کاربری‌های معاصر نیز گاه الزام تطابق‌دهی کالبد بنا را به صورت تغییر در معماری داخلی بنا و یا افزودن بنایی در جوار بنای تاریخی را به همراه دارد.

از دیگر سو، بناهای تاریخی به عنوان نقاط کانونی شهرها می‌توانند سرزندگی را به محیط پیرامون به ارمغان آورند. همین امر خود موجب می‌گردد تا شتاب توسعه در اطراف این میراث معماری در شهرها بیشتر باشد. در عین حال، عدم هدایت صحیح توسعه، موجبات مداخلات ناصحیح و زوال ارزش بناهای تاریخی را فراهم می‌نماید. در مقوله ساخت و ساز در عرصه و حریم بناها و بافت‌های تاریخی نیز نظریه‌های متفاوتی مطرح شده است، که در عین داشتن تفاوت دیدگاه، ولی همگان بر در نظرگیری اهمیت و ارزش بنای تاریخی و تحقیر نکردن آن توسط ساخت و ساز جدید تأکید دارند. بدین جهت در وجوهی همچون: هماهنگی و تناسب و مقیاس در ارتفاع و ابعاد و حجم و فرم و سایه-روشن و خط آسمان، رنگ و درخشندگی و جنس و نقش و الگو و بافت مصالح، فضاهای پر و خالی، در طراحی بناهای جدید پیرامون بناهای تاریخی، سعی می‌کنند که به نوعی شاخص بودن بنای تاریخی تحت الشعاع قرار نگیرد. در عین حالی که توجه به جزئیات مکان اتصال و مفصل بلافصل ارتباطی جدید و قدیم اهمیتی ویژه را دارا می‌باشد که با تمهیداتی همچون عقب نشستگی، تغییر در تزئینات، تغییر در مصالح، یا سبک و اندازه مورد طراحی قرار می‌گیرد.

توجه ویژه بدین مقوله، نوظهور است، ولیکن در اروپا به دهه‌هایی چند بازمی‌گردد. اگرچه که توسعه بناهای تاریخی در ایران به صورت عملی سابقه‌ای طولانی دارد و شاهد آن نیز گسترش مساجد جامع به مرور زمان و حتی در طی قرن‌ها بوده است. ولی با شتاب توسعه و بالاخص رشد شهرها، طراحی در زمینه بافت‌های تاریخی، اهمیتی بیشتر و رسالتی نو می‌یابد و آن هم نقش‌آفرینی در شکل‌دهی به سیمای شهر و سرزندگی شهری است. همین امر نیز منجر به ظهور رویکردهایی متفاوت شده است. از آنجا که تجارب، آزمایشگاه واقعی هستند، ضروری است که تجارب طراحی میان افزا در محدوده بلافاصل بناهای تاریخی در زمینه ایران مورد شناخت و ارزیابی قرار گیرند و سپس با اصول مدون بین‌المللی مورد ارزیابی و نقد قرار گیرند.

بدین جهت در پنج فصل اول تلاش گردید که ابعاد گوناگون مطرح شده در این مبحث مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرند و بر مبنای فاکتورهای به دست آمده، نگاهی عمیق به تجارب میان‌افزا در ایران صورت بگیرد. تحلیل‌های انجام شده در نمونه‌های ایرانی، از منظر این ابعاد مورد تحلیل و قیاس قرار گرفته‌اند:

- نحوه قرارگیری در بافت شهری به لحاظ همجواری با معابر؛ • مقیاس و تناسب ارتفاعی؛ • خط آسمان؛ • منظر و چشم‌انداز؛ • فضای طبیعی اطراف؛ • فرم؛ • تناسب و تعداد بازشوها در بناهای قدیم و جدید؛ • میزان بازشدگی و گشودگی و مجبور بودن اطراف بنای تاریخی؛ • مسیرهای دسترسی و فضای سبز محوطه اطراف بناهای تاریخی؛ • نحوه برخورد با تزئینات و جزئیات در دو بنای جدید و قدیم؛ • نوع مصالح انتخابی در بنای جدید در قیاس با بنای قدیم؛ • حصار؛ • بافت بنای قدیم و جدید؛ • نحوه تفکیک قدیم و جدید و طریق هماهنگی؛ • قیاس رنگ بنای جدید و قدیم؛ • کیفیات نور و سایه؛ • نحوه اتصال بنای تاریخی به بناهای مجاور (مفصل و فرورفتگی و چرخش و ...)، نحوه جداسازی احجام؛ • موقعیت مکانی بنای جدید در قیاس با بنای قدیم؛ • میزان جلب توجه بنای جدید نسبت به بنای قدیم؛ • تفسیری از نحوه برخورد طراحی میان افزا نسبت به بنای تاریخی؛ • مبلمان و یا عناصر طراحی خدماتی مانند تأسیسات ساختمانی و شهری (کولر، پنل‌های خورشیدی، منابع آب، تابلوها و ...)؛ • میزان بازآفرینی حس مکان تاریخی در مداخلات جدید - رویدادهای واقع شده در اطراف بنای تاریخی؛

با نگاهی مجدد به این ابعاد در بناهای گوناگون در فصل ششم، می‌توان تصویری کلی از رویکردهای حاکم بر طراحی میان‌افزا در موقعیت‌های گوناگون، در ایران به دست آورد و زمینه‌گرایی یا دیگر سبک‌های به کار رفته در هر کدام را به بحث نشست که این امر در فصل هفتم از دید نگارندگان و تحت عنوان نتیجه‌گیری انجام شده است

فهرست مطالب

- ۱_ فصل اول: مقدمه ۲
- ۱_۱_ گونه‌گونی و تنوع میراث معماری و شهری و توسعه ۴
- ۱_۲_ پیامدهای توسعه ۵
- ۱_۳_ ارزش و اهمیت میراث فرهنگی ۷
- ۱_۴_ میراث ناملموس ۱۱
- ۱_۵_ پایداری در حفاظت از میراث فرهنگی ۱۳
- ۱_۶_ میراث فرهنگی در معرض خطر ۱۵
- ۱_۷_ میزان و حدود مداخله در بناها و یافته‌های تاریخی ۱۶
- ۱_۷_۱_ معیارهای تصمیم‌گیری جهت تعیین حد مداخله ۲۸
- ۱_۷_۲_ انتخاب روش مداخله در حفاظت ۳۱
- ۱_۸_ جمع بندی ۳۲
- ۲_ فصل دوم: احیا و باز به کارگیری بناهای تاریخی ۳۳
- ۲_۱_ شناسایی و تشخیص کاربری مناسب برای اماکن تاریخی ۳۳
- ۲_۲_ استاندارد استرالیا در ارتباط با بهره‌گیری انطباق‌پذیر با بناهای تاریخی ۳۵
- ۲_۳_ منافع استفاده سازگار از بناهای میراثی ۳۶
- ۲_۳_۱_ محیطی ۳۶
- ۲_۳_۲_ اجتماعی ۳۷
- ۲_۳_۳_ اقتصادی ۳۷
- ۲_۴_ ارزیابی پروژه های باز استفاده تطبیقی ۳۷
- ۲_۵_ جمع بندی ۴۰
- ۳_ فصل سوم: طراحی میان‌افزا در عرصه بناهای تاریخی ۴۲

۳-۱- طراحی معماری در زمینه‌های شهری - نقش آفرینی بناهای تاریخی به منزله کاتالیزور در معاصر سازی شهری	۴۳
۳-۲- معماری زمینه گرا	۴۸
۳-۳- ضوابط مرتبط با حریم	۴۹
۳-۳-۱- حریم مرتبط با بناها	۵۰
۳-۳-۲- حریم منظرى ابنیه	۵۰
۳-۳-۳- حریم کیفی ابنیه	۵۱
۳-۴- نقطه نظرات مرمبگران در ارتباط با ضوابط ساخت در بافت‌های تاریخی	۵۱
۳-۵- ضوابط بین المللی در ارتباط با طراحی در جوار بافت‌های قدیمی	۵۲
۳-۶- راهنمای طراحی میان‌افزا - ضوابط کشور استرالیا	۵۴
۳-۶-۱- طراحی زمینه‌ای	۵۴
۳-۶-۲- تعاریف اصطلاحات مرتبط به طراحی توسعه میان‌افزا	۵۶
۳-۶-۳- ضوابط طراحی توسعه جدید در محوطه حفاظت شده	۵۸
۳-۷- جمع بندی	۶۸
۴- فصل چهارم- اصول و ضوابط طراحی معماری در جوار ابنیه تاریخی	۶۹
۴-۱- سیاست‌های طراحی در بافت‌های تاریخی	۷۰
۴-۱-۱- تصمیم‌گیری در ارتباط با شیوه و سبک طراحی میان‌افزا	۷۳
۴-۲- اصول طراحی جدید در زمینه و جایگاه تاریخی	۷۶
۴-۲-۱- زمینه و جایگاه تاریخی	۷۸
۴-۲-۲- طراحی جدید	۷۸
۴-۲-۳- زمینه تاریخی اسکاتلند	۷۸
۴-۳- ضوابط عمومی طراحی جدید در زمینه تاریخی	۸۰
۴-۳-۱- سازه شهری	۸۰
۴-۳-۲- دانه‌بندی شهری	۸۱
۴-۳-۳- چگالی و اختلاط	۸۲

- ۸۳..... ۴_۳_۴ مقیاس
- ۸۴..... ۵_۳_۴ مصالح و جزئیات
- ۸۵..... ۶_۳_۴ منظر
- ۸۵..... ۷_۳_۴ چشم اندازها و نشانه‌های شهری
- ۸۶..... ۸_۳_۴ توسعه تاریخی
- ۸۷..... ۴_۴ روش پیوند طراحی جدید با زمینه تاریخی
- ۸۸..... ۱_۴_۴ تحلیل
- ۹۰..... ۲_۴_۴ ارزیابی
- ۹۲..... ۳_۴_۴ ترجمان اطلاعات
- ۹۲..... ۴_۴_۴ برقراری ارتباط
- ۹۴..... ۵_۴ جمع بندی
- ۹۶..... ۵_ فصل پنجم: الحاق بنایی جدید به بناهای تاریخی
- ۱۰۹..... ۱_۵_ الحاق جدید به ساختمان‌های تاریخی از بیرون: در ارتباط با نگاهداشت بنا
- ۱۱۱..... ۱_۱_۵ راهنمایی در ارتباط با الحاقات جدید
- ۱۱۲..... ۲_۱_۵ نگاهداشت مصالح تاریخی شاخص، خصوصیات و فرم
- ۱۱۳..... ۳_۱_۵ طراحی سازگار ولی متفاوت
- ۱۱۴..... ۴_۱_۵ نگاهداشت ویژگی تاریخی
- ۱۲۰..... ۵_۱_۵ راهنمای طراحی برای الحاق جدید سازگار به بناهای تاریخی
- ۱۲۵..... ۶_۱_۵ الحاق جدید ناهمساز با بناهای تاریخی
- ۱۲۷..... ۷_۱_۵ الحاقات جدید در محیط‌های با تراکم بالا
- ۱۲۹..... ۸_۱_۵ الحاقات روی بام
- ۱۳۸..... ۲_۵ جمع بندی
- ۱۴۰..... ۶_ فصل ششم: تحلیل نمونه‌های موردی طراحی میان‌افزا در ایران
- ۱۴۳..... ۱_۶ هتل شاه عباسی اصفهان
- ۱۴۳..... ۱_۱_۶ تاریخچه کاروانسرای عباسی

- ۱۴۵..... ۲_۱_۶ تحلیل پلان کاروانسرای عباسی پس از الحاقات و تبدیل آن به هتل عباسی
- ۱۵۱..... ۲_۶ هتل خوانسار؛ خانه پدری
- ۱۵۱..... ۱_۲_۶ بنای الحاقی میان‌افزا
- ۱۵۸..... ۳_۶ فروشگاه بی نام
- ۱۵۸..... ۱_۳_۶ تاریخچه
- ۱۶۴..... ۴_۶ مقبره الشعرا
- ۱۶۴..... ۱_۴_۶ مرمت بنای سید حمزه
- ۱۶۶..... ۲_۴_۶ وضعیت فعلی مجموعه
- ۱۶۷..... ۳_۴_۶ بنای میان‌افزا
- ۱۷۰..... ۵_۶ باغ موزه قصر تهران
- ۱۷۰..... ۱_۵_۶ تاریخچه
- ۱۷۲..... ۲_۵_۶ عملیات مقاوم‌سازی
- ۱۷۳..... ۳_۵_۶ ساختمان زندان سیاسی
- ۱۷۳..... ۴_۵_۶ اقدامات مرمتی
- ۱۷۷..... ۶_۶ کارخانه اقبال یزد
- ۱۷۷..... ۱_۶_۶ تاریخچه
- ۱۷۹..... ۲_۶_۶ فضای الحاقی با رویکرد میان‌افزا
- ۱۸۳..... ۷_۶ مجموعه همسایگی یزد
- ۱۹۰..... ۸_۶ حرم حضرت معصومه
- ۱۹۰..... ۱_۸_۶ تاریخچه
- ۱۹۴..... ۲_۸_۶ مشخصات پروژه در توسعه‌های معاصر
- ۱۹۵..... ۳_۸_۶ تحلیل بناهای میان‌افزا در توسعه‌های اخیر حرم حضرت معصومه
- ۱۹۹..... ۹_۶ شاه نعمت‌الله ولی ماهان
- ۱۹۹..... ۱_۹_۶ تاریخچه
- ۲۰۳..... ۱۰_۶ خانه خاکباز

- ۲۰۳.....۶-۱۰-۱ تاریخچه
- ۲۰۴.....۶-۱۰-۲ مداخلات و مرمت در بنا
- ۲۰۵.....۶-۱۰-۳ طرح میان افزا
- ۲۰۸.....۶-۱۱-۱۱ خانه باقری
- ۲۰۸.....۶-۱۱-۱ تاریخچه
- ۲۰۹.....۶-۱۱-۲ ویژگی‌های معماری و ساختمانی
- ۲۱۰.....۶-۱۱-۳ مراحل تکوین تاریخی مجموعه
- ۲۱۰.....۶-۱۱-۴ مرمت و احیاء مجموعه
- ۲۱۱.....۶-۱۱-۵ میان افزا
- ۲۱۵.....۶-۱۲-۱۲ کوشک نظامیه
- ۲۱۵.....۶-۱۲-۱ تاریخچه
- ۲۱۵.....۶-۱۲-۲ ویژگی‌های معماری و ساختمانی
- ۲۱۷.....۶-۱۲-۳ مرمت و احیاء مجموعه
- ۲۱۷.....۶-۱۲-۴ میان افزا
- ۲۲۱.....۶-۱۳-۱۳ باغ پهلوان پور
- ۲۲۲.....۶-۱۳-۱ تاریخچه
- ۲۲۳.....۶-۱۳-۲ میان افزا
- ۲۲۷.....۶-۱۴-۱۴ جمع‌بندی
- ۲۲۹.....۷- فصل هفتم: نتیجه‌گیری
- ۲۲۹.....۷-۱ نحوه قرارگیری در بافت شهری به لحاظ همجواری با معابر
- ۲۳۱.....۷-۲ مقیاس و تناسب ارتفاعی میان بنای الحاقی و بنای میراثی
- ۲۳۲.....۷-۳ وضعیت خط آسمان بنای الحاقی نسبت به بنای میراثی
- ۲۳۳.....۷-۴ ارزیابی منظر و چشم انداز در الحاق بنای جدید
- ۲۳۵.....۷-۵ ارزیابی فضای طبیعی اطراف
- ۲۳۶.....۷-۶ فرم بنای الحاقی نسبت به بنای میراثی

- ۲۳۷_۷_تناسب و تعداد بازشوها در بناهای قدیم و جدید.....
- ۲۳۹_۷_میزان بازشدگی و گشودگی و محصور بودن اطراف بنای تاریخی.....
- ۲۴۰_۷_مسیرهای دسترسی و فضای سبز محوطه اطراف بناهای تاریخی.....
- ۲۴۲_۷_۱۰_نحوه برخورد با تزئینات و جزئیات در دو بنای جدید و قدیم.....
- ۲۴۳_۷_۱۱_نوع مصالح انتخابی در بنای الحاقی.....
- ۲۴۵_۷_۱۲_حصار بافت بنای قدیم و جدید.....
- ۲۴۶_۷_۱۳_نحوه تفکیک قدیم و جدید و طریق هماهنگی.....
- ۲۴۸_۷_۱۴_نحوه اتصال بنای تاریخی به بناهای مجاور.....
- ۲۵۰_۷_۱۵_موقعیت مکانی بنای جدید در قیاس با بنای قدیم.....
- ۲۵۱_۷_۱۶_میزان جلب توجه بنای جدید نسبت به بنای قدیم.....
- ۲۵۳_۷_۱۷_تفسیری از نحوه برخورد طراحی میان افزا نسبت به بنای تاریخی.....
- ۲۵۴_۷_۱۸_مبلمان یا طراحی عناصر خدماتی.....
- ۲۵۶_۷_۱۹_قیاس رنگ بنای جدید و قدیم.....
- ۲۵۷_۷_۲۰_سخن آخر.....